

ΓΝΩΣΤΑ ΚΑΙ ΑΓΝΩΣΤΑ

Γράφει ο Αντώνης Αμπατζής → ampandonis@gmail.com

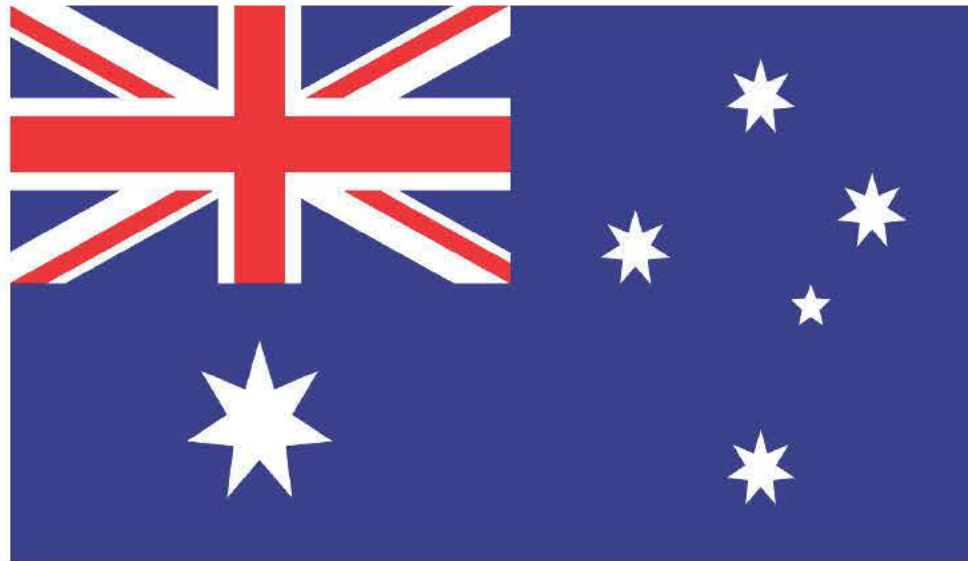

Ο ΣΤΑΥΡΟΣ ΤΟΥ ΝΟΤΟΥ

Η ερώτηση που συνήθως μου κάνουν για την Αυστραλία οι φίλοι και γνωστοί από την Ελλάδα είναι σχετικά με τον Σταυρό του Νότου. Όσο και αν δεν φαίνεται, πάντα γοήτευε τους Έλληνες αυτός ο αστερισμός. Ίσως για εμάς να συμβολίζει μέρη μακρινά, απλοϊστά, εξωτικά. Και δεν έχουν άδικο. Πάντα οι Έλληνες έχουμε στο αίμα μας την φυγή, την εξερεύνηση, το μακρινό. Και αυτό ακριβώς συμβολίζει αυτός ο αστερισμός.

Ο αστερισμός του Σταυρού του Νότου ή Σταυρός (Crux) όπως είναι καταγεγραμμένος και επισήμως από την Διεθνή Αστρονομική Ένωση, είναι ο μικρότερος από τους 88 αστερισμούς και ο γνωστότερος από τους αστερισμούς του νοτίου ημισφαιρίου της ουράνιας σφαίρας. Αποτελείται από πέντε αστέρες. Οι τέσσερις σχηματίζουν έναν νοτιό σταυρό και ο πέμπτος βρίσκεται ανάμεσα τους. Για τους ναυτίλους, μαζί με τον Πολικό Αστέρα, είναι ένα από τα δύο σημαντικότερα σημεία αναφοράς στον νυχτερινό ουρανό, καθώς στην εύρεση του προσανατολισμού, ο πρώτος “δείχνει” πάντα τον βορρά ενώ από τον δεύτερο μπορεί να βρεθεί ο νότος. Στους σύγχρονους Έλληνες, έχει γίνει ευρέως γνωστός μέσα από την ποίηση του Νίκου Καββαδία. Η ιστορία του όμως, αρχίζει από τους Αρχαίους Έλληνες. Και θα πεί κάποιος κακόπιστος, πάλι οι αρχαίοι Έλληνες και όμως ναι....

Ο Σταυρός του Νότου, σήμερα, είναι ορατός σε γεωγραφικά πλάτη, νοτιότερα του βόρειου 25ου παράλληλου (δηλαδή, από την νότια Αίγυπτο και νοτιότερα). Οι αρχαίοι Έλληνες, ήταν οι πρώτοι που τον είχαν καταγράψει ως μέρος του αστερισμού του Κενταύρου καθώς τότε ήταν ακόμα ορατός από τον Ελλαδικό χώρο και οι αστρονόμοι της εποχής, τον κατέγραφαν στα έργα τους. Λόγω της Μετάπτωσης των Ισημερινών όμως ο Σταυρός του Νότου, εμφανιζόταν όλο και χαμηλότερα στον νυχτερινό ορίζοντα μέχρι που το 400 μ.Χ. περίπου, χάθηκε και ξεχάστηκε καθώς πλέον οι μεταγενέστεροι αστρονόμοι δεν μπορούσαν να τον καταγράψουν και έτσι έμεινε άγνωστος και στους μεταγενέστερους Ευρωπαϊκούς πολιτισμούς, μέχρι που ανακαλύφθηκε και πάλι κατά την Εποχή των Ανακαλύψεων.

Η σημαία της Αυστραλίας. Συμβολο ο Σταυρός του Νότου.

Εκείνος που κατέγραψε και πάλι τους αστέρες του Σταυρού του Νότου, ήταν ο Βενετός θαλασσοπόρος Αλβίσε Κανταμόστο το 1455, στο πρώτο εξερευνητικό του ταξίδι προς τις δυτικές ακτές της Αφρικής για λογαριασμό των Πορτογάλων. Έχοντας φτάσει στις εκβολές του Ποταμού Γκάμπια, ο Κανταμόστο κατέγραψε τον αστερισμό του Σταυρού του Νότου, ονομάζοντας τον “Άρμα του Νότου” έχοντας προσθέσει όμως επιπλέον αστέρες από άλλους αστερισμούς. Έπειτα, όσο οι Ευρωπαίοι θαλασσοπόροι έφταναν ολοένα και σε νοτιότερα πλάτη, αύξαναν και οι αναφορές για τους αστέρες του οι οποίοι στην συνέχεια προστέθηκαν στον αστερισμό του Κενταύρου. Για πρώτη φορά καταγράφηκε ως ξεχωριστός αστερισμός με το όνομα και τον σχηματισμό που τον γνωρίζουμε σήμερα, το 1603, από τον Ολλανδό θαλασσοπόρο Φρέντερικ ντε Χούτμαν. Από τότε, και μέχρι την εποχή των ηλεκτρονικών ναυτιλιακών βοηθημάτων, ο Σταυρός του Νότου, ήταν ένας πολύτιμος “σύμμαχος” για τους θαλασσοπόρους που ταξίδευαν στους νότιους ωκεανούς. Πώς όμως έβρισκαν τον Νότο;

Σε αντίθεση με το βόρειο ημισφαίριο όπου με τον Πολικό Αστέρα, λόγω του ότι βρίσκεται σχεδόν πάνω από τον Βόρειο Πόλο, μπορούμε εύκολα να βρούμε τον Βορρά, στο νότιο ημισφαίριο, δεν υπάρχει κάποιος αντίστοιχος φωτεινός αστέρας πάνω από τον Νότιο Πόλο. Μπορούμε όμως εύκολα να τον βρούμε από τον Σταυρό του Νότου. Οι τέσσερις από τους πέντε αστέρες του αστερισμού, σχηματίζουν έναν νοτιό σταυρό. Παίρνοντας την απόσταση μεταξύ

των δύο αστέρων που σχηματίζουν τον μακρύτερο άξονα του σταυρού και εκτείνοντας την κατά 4,5 φορές προς την κατεύθυνση του μακρύτερου σκέλους του σταυρού, βρίσκουμε τον Νότο. Οι δύο φωτεινότεροι αστέρες του Κενταύρου, ο α και ο β, που βρίσκονται αριστερά από τον Σταυρό του Νότου, “λειτουργούν” ως ένα βοήθημα καθώς η χαρακτηριστική τους παρουσία μας βοηθά να βρούμε ευκολότερα τόσο τον αστερισμό, όσο και τον νότο. Για τον λόγο αυτό, ονομάζονται και ως Δείκτες.

Αν αναλογιστούμε πως στο νότιο ημισφαίριο η θαλάσσια έκταση είναι κατά πολύ μεγαλύτερη της στεριάς σε σχέση με το βόρειο, ο Σταυρός του Νότου, ήταν το απαραίτητο σημάδι που αναζητούσαν οι θαλασσοπόροι για να βρουν την νύχτα τον προσανατολισμό τους διαπλέοντας τους νότιους ωκεανούς. Γι’ αυτό, δεν είναι τυχαίο που στις σημαίες πέντε σημερινών χωρών (Αυστραλία, Βραζιλία, Νέα

Ζηλανδία, Παπούα - Νέα Γουινέα και Σαμόα) οι οποίες είχαν ανακαλυφθεί από τους Ευρωπαίους θαλασσοπόρους, υπάρχει και ο Σταυρός του Νότου. Αλλά τελειώνοντας ας θυμηθούμε και τους στίχους του Καββαδία:

Έβραζε το κύμα του γαρμπή
είμαστε σκυφτοί κι οι δυο στο χάρτη
γύρισε και μου `πες πως το Μάρτη
σ’ άλλους παραλλήλους
θα `χεις μπει

Κούλικο στο στήθος σου τατού
που όσο κι αν το καις
δε λείει να σβήσει
είπαν πως την είχες αγαπήσει
σε μια κρίση μαύρου πυρετού

Βάρδια πλάι σε κάβο φαλακρό
κι ο Σταυρός του Νότου
με τα στράλια
Κομπολόι κρατάς από κοράλλια
κι άκοπο μασάς καφέ πικρό

Το Άλφα του Κενταύρου μια νυχτιά
με το παλλινώριο πήρα κάτου
μου `πες με φωνή ετοιμοθανάτου
να φοβάσαι τ’ άστρα του Νοτιά

Άλλοτε απ’ τον ίδιον ουρανό
έπαιρνες τρεις μήνες στην αράδα
με του καπετάνιου τη μιγάδα
μάθημα πορείας νυχτερινό

Σ’ ένα μαγαζί του Nossi Be
πήρες το μαχαίρι δυο σελίνια
μέρα μεσημέρι απά στη λίνια
ξάστραφες σαν φάρου αναλαμπή

Κάτω στις ακτές της Αφρικής
πάνε χρόνια τώρα που κοιμάσαι
τα φανάρια πια δεν τα θυμάσαι
και το ωραίο γλυκό της Κυριακής

Η σημαία της Βραζιλίας. Στη μέση δεσπόζει ο Σταυρός του Νότου.